

ÖZGÜN ARAŞTIRMA / ORIGINAL ARTICLE

Yaş gruplarına göre kadınların aile planlamasına bakışları ve seçtikleri yöntemlerin değerlendirilmesi: Tersiyer tek merkez deneyimi

The overview of women by age groups on the family planning and the evaluation of preferred methods: A Tertiary center experience

Hatice Yılmaz Doğru¹, Gülseren Oktay², Çiğdem Kunt İşgüder¹, Asker Zeki Özsoy¹,
Bülent Çakmak¹, İlhan Bahri Delibaş¹, Nagihan Çeltek Yıldız²

ÖZET

Amaç: Kadınların seçtikleri aile planlaması yöntemleri üzerine yaş ve eğitim durumunun etkisini araştırmaktır.

Yöntemler: Bu çalışmaya, Nisan 2015-Ağustos 2015 tarihleri arasında çeşitli jinekolojik yakınmalar nedeni ile başvuran 250 hasta dahil edildi. 18 yaş altı ve gebe olan kadınlar çalışmaya dahil edilmedi. Hastaların sosyodemografik verileri ve aile planlaması yöntemi kullanımı ile ilgili bilgileri içeren anket, hastalar ile yüz yüze görüşülerek dolduruldu. Hastaların yaş, evlilik durumu, evlilik süresi, eğitim durumu, eşinin eğitim durumu, meslek ve sosyal güvencesi kayıt edildi. Aynı zamanda, hastaların; ilk gebelik yaşı, gebelik sayısı, ölü doğum sayısı, düşük sayısı, kürtaj sayısı, yaşayan çocuk sayısı ve istenmeyen gebelik sayısını da içeren obstetrik özellikleri kayıt edildi.

Bulgular: Tüm yaş gruplarında geri çekme yöntemi en sık kullanılan yöntem olarak tespit edilir iken en fazla kullanılan modern yöntem ise kondom olarak tespit edildi. İlk ve orta okul mezunu olan kadınların en fazla kullandıkları yöntem geri çekme olarak tespit edilir iken, lise ve üniversite mezunlarının geri çekme yöntemi ile kondomu aynı oranda kullandıkları tespit edildi.

Sonuç: Yaşa özel etkin bir aile planlaması danışmanlığı ile istenmeyen gebeliklerin önlenebileceği ve planlanmış gebelikler sayesinde de fetal ve maternal iyilik halinin korunabileceği kanaatindeyiz.

Anahtar kelimeler: aile planlaması, yöntem, eğitim

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to evaluate the effect of age and education on family planning methods of women.

Methods: A total of 250 patients who were admitted with various gynecological complaints between April 2015-August 2015 were included in this study. Aged below 18 and pregnant were excluded from the study. The questionnaire including the data of sociodemographic values and family planning methods usage was completed by face-to-face interview. Age, marital status, marriage duration, education, spouse's education, occupation, and social security status were recorded. In addition, patients' obstetric characteristics including first pregnancy age, parity, number of stillbirth, number of abortion, number of abortion, number of child, and number of undesired pregnancy were recorded.

Results: Since coitus interruptus was the most preferred family planning method in all age groups, condom was found as the most used modern method. While coitus interruptus was the most frequent technique among primary and secondary school graduated women, high school and university graduated women were preferred the coitus interruptus and condom at the same ratio.

Conclusion: It is suggested that mother and baby health through planned pregnancy may be protected by age specific efficient family planning counseling to avoid undesired pregnancy.

Key words: family planning, method, education

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum AD Tokat, Türkiye

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD Tokat, Türkiye

Yazışma Adresi /Correspondence: Hatice Yılmaz Doğru,

Kaleardı Mahallesi Muhittin Fisunoğlu Caddesi Ali Şevki EREK Yerleşkesi Tıp Fakültesi-Merkez/Tokat, Türkiye

Email: hatice_yilmaz47@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received: 15.04.2016, Kabul Tarihi / Accepted: 04.05.2016

Copyright © Dicle Tıp Dergisi 2016, Her hakkı saklıdır / All rights reserved

GİRİŞ

Çiftlerin istedikleri sürede, istedikleri kadar çocuk sahibi olabilmelerini kendi kontrolleri altında tutabilmelerine aile planlaması denir. Aile planlamasının asıl hedefi maternal ve fetal sağlık düzeylerinin iyileştirilmesi, kişileri doğru bilgilendirip istenmeyen gebelikleri önleyici danışmanlık hizmeti ile birlikte çocuk sahibi olamayan çiftlere de yardım hizmeti sunmaktır. Aile planlaması hizmetleri aile bireylerini çocuk sahibi olmada ve gebelikten korunma konusunda özgür bırakır [1-5].

Ayrıca aile planlaması yöntemleri kadının akademik ve kariyer hayatına da büyük katkı sağlamak-tadır [6].

Günümüzde doğurganlık çağındaki kadınları etkileyen gebelik ile ilişkili sağlık problemlerinin başında gebelikler arası sürenin kısa olması ve gebelik sayısının fazla olması gelir. Fazla sayıda ve kısa aralıklar ile gebe kalmak; gebelik, doğum ve lohusalığın getirdiği komplikasyonlar yanında maternal ve fetal mortalite oranında da artışa yol açar [7]. Fazla sayıda gebelik ve doğum ile ilişkili olarak ortaya çıkan sağlık problemlerinin azaltılması aile planlaması yöntemlerinin etkin bir şekilde kullanılmasının yaygınlaştırılması ile sağlanabilir [8].

Aile planlaması yöntemleri modern yöntemler ve geleneksel yöntemler olarak iki gruba ayrılırlar. Aile planlaması yöntemlerinin beklenen olumsuz etkileri ve diğer tercihler hakkında daha doğru bilgiye sahip olan kadınlar hangi gebelik önleyici yöntemi kullanabilecekleri hakkında daha bilinçli davranırlar [9]. Bu yöntemlerden birinin seçilmesinde ve uzun süre kullanılmasında yöntemden beklenen bazı özellikler vardır. Yöntemin güvenilirliğinin %100 olması, yan etkilerinin az olması, yöntemin kontrolünün kişinin elinde olması, uzun süre etkili olması, cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı koruyucu olması, doğurganlığın kısa sürede geri gelmesi ve istenildiği zaman bırakılabilmesi gibi özellikler sayılabilir [10].

Bu çalışmadaki amacımız yaş ve eğitim durumunun kadınların seçtikleri aile planlaması yöntemleri üzerine etkisini araştırmaktır.

YÖNTEMLER

Bu çalışmaya, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul onayı (15-KAEK-121)

alındıktan sonra Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum polikliniğine, Nisan 2015 ile Ağustos 2015 tarihleri arasında çeşitli jinekolojik yakınmalar nedeni ile gelen 250 hasta dahil edildi. 18 yaş altı ve gebe olan kadınlar çalışmaya dahil edilmedi. Çalışmaya katılmayı kabul eden kadınlar ile yüz yüze görüşülerek elde edilen veriler çalışma için kullanıldı.

Hastaların sosyodemografik verileri ve aile planlaması yöntemi kullanımı ile ilgili bilgileri içeren anket, hastalar ile yüz yüze görüşülerek dolduruldu. Demografik veri olarak yaş, evlilik durumu, evlilik süresi, meslek, eğitim durumu, sosyal güvence ve eşinin eğitim durumu gibi parametreler kullanıldı. Hastaların obstetrik özellikleri olarak; gebelik sayısı, ilk gebelik yaşı, düşük sayısı, kürtaj sayısı, canlı çocuk sayısı, ölü doğum sayısı, istenmeyen gebelik sayısı ve başka çocuk istemi gibi veriler kullanıldı. Kadınların yaş grupları ve eğitim durumlarına göre sosyodemografik verileri, obstetrik verileri ve aile planlaması ile ilgili tercihleri karşılaştırıldı.

Örneklem hacmi hesaplanırken, aile planlaması yöntemleri üzerine yaş ve eğitimin %20 oranında bir etkisinin olduğu, tip I hata değeri 0.05, ve örneklem gücü %80 olarak kabul edildiğinde; toplam 246 hastanın çalışma için yeterli olduğu saptandı. Kantitatif veriler, ortalama ve standart sapma olarak; kalitatif veriler ise frekans ve yüzde olarak gösterildi. Verilerin istatistik analizleri tanımlayıcı istatistik analiz yöntemleri ile gerçekleştirildi. Bütün veriler Statistical Package for Social Sciences 20.0 (SPSS Inc. Chicago, IL) programı ile değerlendirildi. Tüm analizlerde istatistik anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Demografik özellikleri açısından 250 kadından %95'i evliydi. Öğrenim durumlarını incelediğimizde ise %49,4'ü ilkökul, %16,7'si ortaokul, %14,3'ü lise mezunu olup %18,3'ü de üniversite mezunuydu. Kadınların yaş ve evlilik sürelerinin ortalaması sırasıyla $37,34 \pm 8,64$ ve $15,91 \pm 9,53$ olup kadınların %70,9'u ev hanımıydı.

Obstetrik özelliklerine baktığımızda ise ilk gebelik yaşı ortalaması $21,63 \pm 4,61$ idi. Gebelik sayıları 1-10 arasında değişiyor iken; canlı doğum sayısı en fazla beş en az sıfır, yaşayan çocuk sayısının en

fazla beş en az sıfır; düşük ve kürtaj sayıları açısından baktığımızda ise en fazla altı en az sıfır olduğu saptandı. Toplam 250 kadından 44'ünün istenmeyen gebelik deneyimi olduğu; ayrıca 147 (%58,8) kadının ise başka çocuk istemediği saptandı.

Kadınların %93,6'sının "Aile planlamasının gerekli midir?" sorusuna evet yanıtı verirken, "Şu anda herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanıyor musunuz?" sorusuna ise %55,6'sının evet yanıtı verdiği saptandı. Yöntem tercihlerine baktığımızda geri çekme yöntemi %26,7 ile ilk sırada olup; diğer yöntemler ise tercih edilme yüzdelere göre %11,2 kondom, %8 rahim içi araç (RIA), %7,2 tüp ligasyonu ve hap %2,4 olarak saptandı. Yaş gruplarına ve eğitim düzeylerine göre yöntem tercihlerinin dağılımı tablo 1 ve 2' de gösterilmiştir. Yaş gruplarına göre istenmeyen gebelik deneyim durumu, kürtaj sayısı ve ideal çocuk sayısı arasındaki ilişki tablo 3' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yaş gruplarına göre yöntem tercihlerinin dağılımı

YAŞ (yıl)			
Yöntem	≤25 yaş n/(%)	25-35 yaş n/(%)	≥35 yaş n/(%)
RIA	2 (%18,2)	5 (%11,9)	10 (%11,6)
Hap	1 (%9,1)	1 (%2,4)	4 (%4,7)
Kondom	2 (%18,2)	12 (%28,5)	14 (%16,2)
Tüp Ligasyonu	-	5 (%11,9)	13 (%15,1)
Geleneksel Yöntem	6 (%54,5)	19 (%45,3)	45 (%52,4)
Toplam	11 (%100)	42 (%100)	86 (%100)

RIA: Rahim içi araç

Tablo 3. Yaş gruplarına göre istenmeyen gebelik deneyim durumu, kürtaj sayısı ve ideal çocuk sayısı arasındaki ilişki

		Yaş (yıl)			
		≤25 yaş	25-35 yaş	≥35 yaş	p
İstenmeyen gebelik deneyimi	(n)	1/33	8/68	34/91	0,001*
(Evet/Hayır)	(%)	(2,9/97,1)	(10,5/89,5)	(27,2/72,8)	0,001*
Kürtaj sayısı (Ort±SS)	(Ort±SS)	0,02±0,16	0,33±0,74	0,65±1,14	<0,01
İdeal çocuk sayısı (Ort±SS)	(Ort±SS)	2,28±0,47	2,52±0,60	2,69±0,85	0,015

Kruskal-Wallis varyans analizi, *Ki-kare testi.

Tablo 2. Eğitim düzeyine göre kadınların yöntem tercihleri

	İlkokul n (%)	Ortaokul n (%)	Lise n (%)	Üniversite n (%)
Geleneksel yöntemler	45 (58,4)	9 (52,9)	8 (38,1)	8 (30,8)
Modern yöntemler				
Hap	2 (2,6)	2 (11,8)	-	2 (7,7)
Kondom	8 (10,4)	4 (23,5)	8 (38,1)	8 (30,8)
RIA	10 (13)	-	4 (19)	5 (19,2)
Tüp lig.	12 (15,6)	2 (11,8)	1 (4,8)	3 (11,5)
Toplam	77 (100)	17 (100)	21 (100)	26 (100)

Tüp lig: Tüp ligasyonu

Hastaların yöntem kullanmama nedenlerine baktığımızda, toplam 105 kişinin doğum kontrol yöntemi kullanmadığı saptanmış olup, dağılımları ise; gebelik planlama %27,1 (n = 68) olarak ilk sırada iken diğer nedenler sıklıkla eşim istemiyor (n = 5, %2), kanama yapması (n = 5, %2), dine aykırı buluyorum (n = 3, %1,2), sağlığı zararlı buluyorum (n = 2, %0,8), tedavi görüyorum (n = 2, %0,8), eşim yanımda değil (n = 2, %0,8), önleyici yöntemleri bilmiyorum (n = 1, %0,4) ve diğer (n = 17, %6,8) olarak tespit edildi. Toplam 37 kadının (%14,8) çocuk istemediği halde korunmadığı tespit edildi. "Geleceğe dönük hangi yöntemi kullanmak istiyorsunuz?" sorusuna %46,2 kadın kondom cevabını işaretlerken, %13,2 kadının geri çekme, %12'sinin de RIA cevabını verdiği saptandı.

TARTIŞMA

Aile planlaması konusunda karar verme çiftler için oldukça hassas bir konudur. Bu konuda karar verme kişilerin inançlarına, eğitim durumlarına, etik,

etnik ve kültürel değerlere bağlı olarak değişebilir. Dolayısı ile aile planlaması yöntemlerinin çeşitliliği kişilerin aile planlaması konusunda seçim şansını arttırarak çiftlerin özgürlüğünü arttırmaktadır [11].

Aile planlaması çocuk sayısını kısıtlamak olarak tanımlanmamalıdır. Aile planlaması çalışmaların temel amacı; ardışık gebeliklerin arasını kısaltarak maternal ve fetal sağlık üzerine olan olumsuz etkileri azaltmak ve plansız gelişen gebeliklerin sağlıksız şartlarda sonlandırılmalarını engellemek, fertilité arzusu olan çiftlere yardım etmek ve çocuk istemeyen çiftlere kontrasepsiyonun etkin ve modern yollarını öğretmek maternal ve fetal sağlığı iyileştirmektedir [12].

Günümüzde güvenilir ve etkin olan bir çok kontrasepsiyon yöntemi mevcut olmakla beraber; TNSA 2013 verilerine göre ülkemizde en sık tercih edilen yöntem geri çekme (%25,5) yöntemidir. En sık tercih edilen modern yöntem ise RIA (%16,8) ve ikinci sırada da kondom (%15,8) yer almaktadır [13]. Modern yöntemlerin kullanımında yıllar içerisinde artış gözlenmekle beraber geleneksel yöntemlerin tercih edilme oranı aynı seviyede kalması dikkat çekicidir. Bostancı ve arkadaşlarının Doğu Anadolu bölgesindeki bir ilçede kadınların seçtikleri doğum kontrol yöntemleri ve eğitim durumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada en sık tercih edilen yöntemin %31,9 oranında geri çekme yöntemi olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça modern yöntem kullanım oranının arttığını bildirmişlerdir [14]. Bu çalışmada da en sık tercih edilen yöntem geri çekme yöntemi, en sık tercih edilen modern yöntem ise kondom %11,2 ve ikinci sırada %7,2 oranında RIA kullanımı olduğu tespit edildi.

Etkili bir yöntem tercih edilmemesi beraberinde planlanmamış gebeliklere sebep olup bunun sonucunda kürtaj bir doğum kontrol yöntemi gibi görülebilir. ABD’de yılda yaklaşık 3 milyon plansız gebelik olup bunların büyük bir kısmı güvenilir olmayan yöntem kullanımı, diğer bir kısmı da kullanılan yöntemin başarısızlığına bağlı olarak gelişmektedir [12].

Güvenilir ve etkin doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı ile 1,7 milyon plansız gebelik önlenilebilir iken gebelik tahliyeleri de % 40 oranında düşürülebilir [12].

TNSA 2013 verilerine göre evlenmiş kadınların %14’ünün doğurganlık dönemleri boyunca en az bir kez isteyerek düşük yaptıkları görülmektedir [13]. Bu çalışmada da hastaların %4,8’i aile planlamasının gereksiz olduğunu düşünmekte ve “Şu

anda herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanıyor musunuz?” sorusuna %47,4 kadın hayır cevabı verirken, istenmeyen gebelik deneyimi olan hasta yüzdesi ise %17,5 olarak saptanmıştır.

Ayrıca bu çalışmada, %14,8’inin gebelik istemediği halde bir takım bilgi eksikliklerinin yol açtığı kaygılar ile doğum kontrol yöntemi kullanmadıkları tespit edilmiştir. Doğum kontrolü yöntemlerinin yararları ve olası yan etkileri kadınlara ve eşlerine anlatılarak bu gruptaki çiftlerin daha etkin bir doğum kontrolü yöntemi sağlanabilir. Bu şekilde istenmeyen gebelikler ve bunların getireceği komplikasyonların önüne geçilebilir.

Kontraseptif yöntem tercihi kadının yaşına göre farklılaşmaktadır. TNSA 2013 verilerine göre herhangi bir yöntem kullanımı 15-19 yaş grubundaki evli kadınlar arasında en düşük düzeyde %47 iken, 30-34 yaş grubunda %84’e kadar yükselmekte ve 45-49 yaş grubunda %59’a düşmektedir. Tüm yaş grupları arasında en sık tercih edilen yöntem; geri çekme yöntemi olup, ikinci en sık tercih edilen yöntem ise 20-24 yaş arasında kondom iken, 35-39 arasındaki grupta RIA olduğu görülmektedir [13]. Benzer sonuçlar Çalışkan ve arkadaşlarının yaş ve eğitim durumunun, aile planlaması yöntemi tercihi üzerine etkilerini araştırdıkları çalışma ile de ortaya konmuştur. Buna göre; yaş ortalaması düşüktüğü, hap ve kondom kullanımının daha çok tercih edildiğini buna paralel olarak da RIA ve kalıcı yöntemleri tercih edenlerin, doğum kontrol hapi ve kondom kullananlara göre daha ileri yaşta olduğu saptanmıştır [11]. Çok merkezli olarak 2012 yılında 18-49 yaş grubunu içeren 264 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada ise, tüm yaş gruplarında en çok kullanılan yöntemin %26,4 oranında geri çekme ve %25,8 oranında RIA olarak bildirilmiştir. Aynı çalışmada, ilerleyen yaşlarda, RIA kullanımı ve tüp ligasyonu tercihinin arttığı ve yaş grupları ile yöntem tercihi arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır [15]. Yılmaz ve arkadaşlarının resmi nikah öncesi aile hekimliklerine başvuran çiftlere yüz yüze görüşülerek yapılan anket çalışmasında erkeklerin %73,3’ü kadınların ise %48,6’sının modern yöntemlerden ilk planda kondom kullanımını tercih ettiklerini belirtmişlerdir [16]. Bu çalışmada da benzer şekilde bütün yaş gruplarında geleneksel yöntemler modern yöntemlere daha sık tercih edildiği ancak en sık tercih edilen yöntemin kondom olduğu tespit

edilmiştir. Tüp ligasyon yönteminin en sık 35 yaş üstünde, kondomun 25-35 yaş arasında ve RIA'nın 25 yaş altında daha sık olarak tercih edildiği saptanmıştır.

Yaşın kontraseptif yöntem tercihi üzerine etkisini etkileyen faktörlerden biri de beklenildiği gibi, başka çocuk isteğinin yaşla birlikte azalmasıdır. TNSA 2013 verilerine göre 40 yaşından sonra başka çocuk istememe %50-60 arasında değişmekte buna paralel olarak tüp ligasyonu oranı 20-24 yaş arasında %0,2 iken 40-44 yaş arasında %17,6'ya yükselmektedir [13]. Bu çalışmada da 25 yaş ve altında tüp ligasyonu yaptıran yok iken, 35 yaş ve üstünde bu oran %15,1'e çıkmaktadır. Ancak başka çocuk istemeyen 40 kadının halen aile planlaması yöntemi kullanmaması, etkili ve kişiye özel bir danışmanlığa gerek olduğunu göstermektedir.

Aile planlaması yöntemi kullanma, çocuk sağlığı ve üreme davranışları bireylerin eğitim durumundan etkilenmektedir [17]. Ruhuşen ve arkadaşlarının 520 kadın üzerinde yaptıkları çalışmalarında, ortaokul ve üzeri eğitim almış kadınların daha çok modern yöntem kullanma eğiliminde olduğu, okula gitmemiş olan kadınların ise daha çok yöntem kullanmama eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir [18]. Oltuoğlu ve arkadaşlarının 15-49 yaş aralığında 1600 kadını inceledikleri çalışmada kendisi ve eşi yüksek okul mezunu olan kadınlarda modern aile planlaması yöntemi kullanımını sırası ile %82,9 ve %85 olarak tespit etmişlerdir [19]. Tekinsoy ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada ise yüksek okul mezunu olanlarda en fazla kullanılan modern yöntemin %87 olarak kondom olduğunu tespit edilmiştir [20].

Çalışkan ve arkadaşları yaptıkları çalışmada üniversite mezunu olanların %64,7'sinin modern yöntem kullandığı ve bunlarında %72,7'sinin kondom kullandığı tespit edilmiştir [11]. Bizim çalışmamızda benzer şekilde üniversite mezunlarında %69,2 oranında modern yöntem kullanılıyor olduğu ve bunların da %30,8'inin kondom olduğu saptandı. İlkokul mezunlarının ise %41,6'sı modern yöntemi kullanıyor olduğu ve bunların da %15,6'sının tüp ligasyonu olduğu tespit edildi.

Sonuç olarak bu çalışmada; bütün yaş gruplarında en sık tercih edilen modern yöntem kondom olmakla beraber; geri çekme yöntemi halen ülkemiz

verileriyle uyumlu olarak ilk sırada tercih edilen yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka çocuk isteme oranının yaşla beraber azalmasının bir sonucu olarak da tüp ligasyonu gibi kalıcı yöntemlere başvuru oranı ise yaşla beraber artmakta gibi gözükmetedir. Ancak bu artış 25 yaş altında %2,9 olan istenmeyen gebelik oranının 35 yaş ve üstünde %27,2'ye çıkmasını engelleyememiştir. Çünkü halen 35 yaş ve üstünde her iki kadından biri geleneksel yöntemle korunmakta ve başka çocuk istemeyen kişilerin halen bir kısmının herhangi bir yöntem kullanmaması istenmeyen gebelik oranının yaşla beraber artmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan da; yapılacak etkili ve yaşa özel bir aile planlaması danışmanlığının önemi ortadadır. Dolayısı ile etkili ve yaşa özel bir aile planlaması danışmanlığı ile istenmeyen gebeliklerin önlenilebileceği ve planlanmış gebelikler sayesinde de anne ve bebek sağlığının korunabileceği kanaatindeyiz.

Bu makale 12. Zekai Tahir Burak Jinekoloji ve Obstetrik Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını bildirmişlerdir.

Finansal Destek: Bu çalışma her hangi bir fon tarafından desteklenmemiştir.

Declaration of Conflicting Interests: The authors declare that they have no conflict of interest.

Financial Disclosure: No financial support was received.

KAYNAKLAR

1. Audu BM, Yahya SJ, Bassi A. Knowledge, attitude and practice of natural family planning methods in a population with poor utilisation of modern contraceptives. J Obstet Gynaecol 2006;26:555-60.
2. Giray H, Keskinoglu P. The use of effective family planning methods by married women aged 15-49 who have applied to Işıkkent health care center and influencing factors. STED 2006;15:23-6.
3. Brown SS, Eisenberg L. The best intention: unintended pregnancy and the well-being of children and families. JAMA 1995;274:1332.
4. Yıldızhan B, Yıldızhan R, Adalı E, ve ark. 2000-2004 Yıllarında İstanbul Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesindeki Aile Planlaması Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Van Tıp Dergisi 2008;15:104-06.
5. Kaya H, Tatlı H, Açık Y, Deveci SE. Bingöl İli Uyduken Sağlık Ocağı Bölgesindeki 15-49 Yaş Kadınların Aile Planlaması Yöntemi Kullanım Düzeyinin Belirlenmesi. F.Ü. Sağ. Bil. Tıp Derg 2008;22:185-91.

6. Dehlendorf C, Rodriguez MI, Levy K, et al. Disparities in Family Plan-ning. *Am J Obstet Gynecol* 2010;202:214-20.
7. England P. Gender inequality in labour markets: the role of motherhood and segrega-tion. *Social Politics* 2005;12:264-88
8. Büyükkayacı Duman N, Yılmazel G. Dogum Sonrası Ev Ziyaretleri Yoluyla Verilen Aile Planlaması Danışmanlığının Etkili Aile Planlaması Yöntemi Kullanımına Etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2014;11:52-58.
9. Mayor S. Training health workers to educate young women about long acting contra-ceptive methods reduces pregnancies, study shows. *BMJ* 2015; 350:h3286.
10. Öztürk H, Çeber E, Karaca Saydam B, Soğukpınar N. Doğum Kontrol Yöntemlerinde Yenilikler. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2004;6:86-97.
11. Gür Çalışkan B, Doğan B, Güngör Olçum G. Kırsal bölgede yaşayan kadınların aile planlaması yöntemi tercihlerine yaş ve eğitimin etkisi. *Türk Aile Hek Derg* 2014;18:189-94.
12. Black KI, Gupta S, Rassi A, Kubba A. Why do women experience untimed pregnancies? A review of contraceptive failure rates. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol* 2010;24:443-55.
13. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Ankara. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf
14. Bostancı MS. Doğu Anadolu Bölgesindeki bir ilçede kadınların kullandıkları kontraseptif yöntemleri için bilgi kaynakları ve istenmeyen gebeliklerle ilişkisi. *Dicle Med J* 2011;38:202-7.
15. Öztaş Ö, Baydar Artantaş A, Kayhan Tetik B, et al. Knowledge, attitude and behaviour of married women of 18-49 age group about reproductive health and contraception. *Ankara Med J* 2015;15:67-76.
16. Yılmaz A, Tanrıverdi MH, Akan Z. Van il merkezinde evlenme başvurusunda bulunan çiftlerin kontrasepsiyon bilgi durumları. *Dicle Med J* 2013;40:453-7.
17. Ioannidi-Kapoulou E. Use of contraception and abortion in Greece: a review. *Reproductive Health Matters* 2004;12:174-83.
18. Ruhuşen K, Sayın S, Uçar M, ve ark. Kadınların sosyodemografik özelliklerine göre kontraseptif yöntem kullanma durumları ve bu yöntemleri tercih nedenleri. *Türk Aile Hek Derg* 2014;18:134-41.
19. Oltuluoğlu H, Başer M. Malatya İl Merkezinde Yaşayan Evli Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri ve Seçme Nedenlerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2012;19:167-74.
20. Çalışkan BG, Doğan B, Olçum GG. Kırsal bölgede yaşayan kadınların aile planlaması yöntemi tercihlerine yaş ve eğitimin etkisi. *Türk Aile Hek Derg* 2014;18:189-94.